

TENDINȚE DE DEZVOLTARE A INDUSTRIEI PRELUCRĂTOARE ÎN CONTEXTUL SPORIRII COMPETITIVITĂȚII ECONOMIEI NAȚIONALE

L. Bugaian

Universitatea Tehnică a Moldovei

Republica Moldova reprezintă o țară cu economie în tranziție, care a trasat un obiectiv de transformare și realizare a reformelor orientate spre o economie de piață competitivă și un nivel înalt de trai al populației. Această tranziție este asistată de un șir de schimbări de ordin politic, economic și social. Recent, Republica Moldova a reușit să demareze un proces creativ de planificare, care are drept scop concentrarea tuturor eforturilor asupra unor obiective strategice de lungă durată. Acest proces s-a materializat în Programele de activitate ale Guvernului Republicii Moldova: „Modernizarea țării – bunăstarea poporului”, „Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei (SCERS)”, „Satul Moldovenesc” și Planul de acțiuni „Uniunea

Europeană – Republica Moldova”. Toate aceste acte formează componentele strategice ale politicii social – economice a Statului, pun accentul pe liberalizarea relațiilor economice și dezvoltarea afacerilor ca forță motrice a dezvoltării economice și sporirea competitivității economiei țării. Alte două documente elaborate recent „Politica industrială a Republicii Moldova pe perioada 2006-2015” și „Strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015” sunt direcționate spre concretizarea scopurilor și priorităților de bază a industriei, în general și, în particular, a sectorului agroalimentar al republicii, fiind chemate să dezvolte măsurile de atingere a obiectivelor propuse.

Tablelul 1. Dinamica dezvoltării industriei, inclusiv industriei prelucrătoare, 1995 – 2005

Indicatori	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Volumul producției, mil. lei,	4265,2	8167,7	10427,6	12624,1	15963,1	17591,1	20770,2
inclusiv industria prelucrătoare,	3564,6	6478,5	8107,6	10065,5	13311,2	14665,4	17627,1
<i>ponderea în total industrie, %</i>	83,4	79,3	77,8	79,7	83,4	83,4	84,9
Ponderea industriei în PIB, %, <i>inclusiv industria prelucrătoare</i>	24,9 22,8	18,6 16,3	21,2 17,9	19,8 17,0	20,7 18,1	19,9 16,9	20,3 17,2
Numărul de întreprinderi	428	653	764	699	674	638	702
inclusiv industria prelucrătoare,	412	581	686	626	606	575	637
<i>ponderea în total industrie, %</i>	92,3	88,9	89,7	89,6	89,9	90,1	90,7
Personal ind. productiv, mii pers.	124,9	85,6	90,6	116,4	123,4	126,4	125,9
inclusiv industria prelucrătoare,	114,4	69,6	75,3	97,6	104,5	107,2	106,5
<i>ponderea în total industrie, %</i>	91,6	81,3	83,1	83,8	84,5	84,8	84,6

Realizarea scopului strategic în domeniul industrial este fundamentat pe tehnologii performante, capacități științifice eficiente și competitivitatea orientată la standardele internaționale.

În acest proces de dezvoltare și creștere economică, un rol deosebit îl are industria, care, neținând cont de agravarea și/ sau stoparea unor procese economice, și-a păstrat rolul unuia din cele mai importante sectoare ale economiei, reprezentând baza principală a dezvoltării durabile a Republicii Moldova. Actualmente, industria asigură 20,3% din PIB și încadrează în câmpul muncii 12,1% din populația economic activă. În industrie, activează 2714 de întreprinderi persoane juridice, 702 din ele sunt întreprinderi mari, dintre

care doar 12% sunt în proprietate publică. Rolul cel mai important în industrie îl ocupă industria prelucrătoare. Acest fapt este demonstrat prin indicatorii prezentați în tabelul 1.

Actualmente, industria prelucrătoare produce circa 84,9% din volumul total de producție industrială și asigură crearea a 17,2% din PIB. În anul 2005 întreprinderile industriei prelucrătoare au fabricat producție în valoare de 20770,2 mil. lei în prețuri curente față de 6478,5 mil. lei în 2000, astfel înregistrând o creștere de aproape 3,2 ori. În prețuri comparabile acest spor este mai mic, dar destul de semnificativ, -1,7 ori. În cadrul acesteia activează aproximativ 91% din întreprinderile industriale, sunt ocupați aproximativ 85% din numărul personalului industrial productiv.

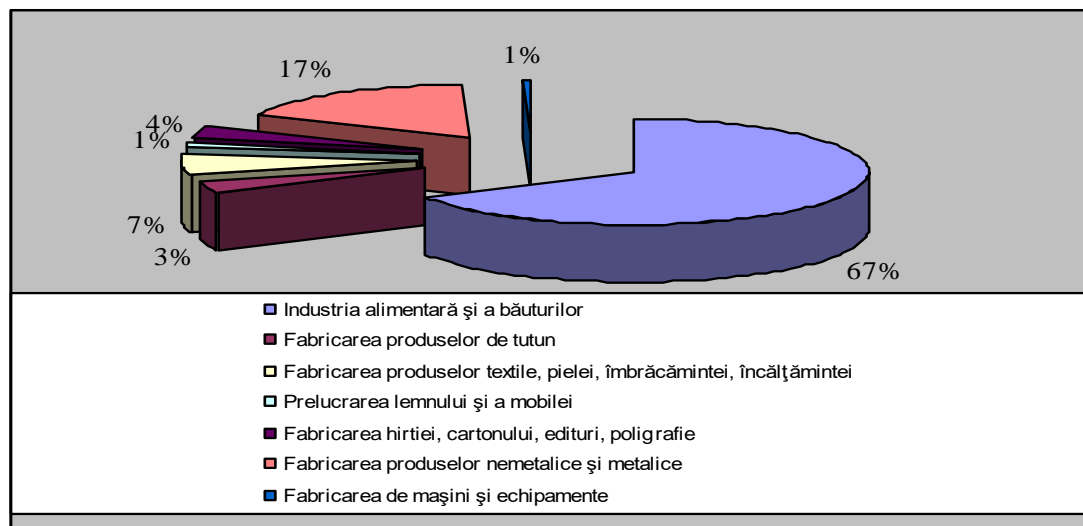

Figura 1. Structura industriei prelucrătoare după volumul de producție pe anul 2005, %.

În figura 1. este prezentată structura industriei prelucrătoare calculată în baza volumului de producție pentru anul 2005. Cea mai mare pondere o deține industria alimentară și a băuturilor: 67%. Fabricarea produselor nemetalice și metalice, inclusiv produsele chimice, sticla, sunt pe locul doi, având o pondere de 17%. Celelalte industrii (fabricarea de mașini și echipamente; a produselor din tutun; fabricarea produselor textile, pielii, îmbrăcăminte, încălțăminte; fabricarea hârtiei, cartonului, edituri, poligrafie, altele) ocupă o pondere restantă de 16%.

Informația prezentată în figura 1. demonstrează că industria alimentară și a băuturilor continuă să ocupe un loc semnificativ în economia țării și rămâne a fi una strategică pentru Republica Moldova. Contribuția acestui sector în PIB atinge, la ora actuală, un nivel de aproape 15% și formează

aproximativ 65% din volumul total al exporturilor. În anul 2005, această industrie număra 316 de întreprinderi și încadra 34,6 mii de persoane, care au fabricat un volum de producție cu valoarea de 10242,8 mil. lei.

Tabelul 2. caracterizează evoluția industriei alimentare și a băuturilor în cadrul industriei prelucrătoare pentru anii 1995 – 2005. Pentru perioada analizată, volumul de producție al industriei alimentare și a băuturilor a crescut aproximativ de 4,5 ori în prețuri curente și de 1,4 ori în prețuri comparabile. În comparație cu anul 2000 sporul în prețuri curente alcătuiește 2,7 ori, iar în prețuri comparabile – 1,7 ori. Pe parcursul ultimilor 10 ani deține în jur de 60 - 70% din totalul volumului de producție al industriei prelucrătoare, aproximativ 50% din numărul de întreprinderi și 32% din personalul industrial productiv.

Tabelul 2. Industria alimentară și a băuturilor și importanța ei în industria prelucrătoare, 1995 - 2005

Indicatori	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Volumul de producție, mil. lei	2252,0	3798,2	4968,5	6355,8	8269,8	8752,1	10242,8
<i>Ponderea în industria prelucrătoare, %</i>	63,2	72,6	61,3	63,1	62,1	59,7	58,1
Numărul de întreprinderi	191	310	373	326	310	296	316
<i>Ponderea în industria prelucrătoare, %</i>	46,4	53,3	54,4	52,0	51,0	51,0	49,6
Personal industrial, mii persoane	40,1	31,1	31,8	31,9	34,0	34,9	34,6
<i>Ponderea în industria prelucrătoare, %</i>	35,1	44,7	42,2	32,7	32,5	32,6	32,5

Un alt indicator important de evaluare a competitivității țării este dinamica exportului și a importului. Mai jos sunt prezentate evoluția și raporturile export/import atât pentru toată industria, cât și pentru industria prelucrătoare pentru anii 1995 – 2005. Datele prezentate în tabelul 3. relevă faptul

că, după o diminuare în anul 2000 a volumelor de export a tuturor mărfurilor, inclusiv și a produselor industriei prelucrătoare, începând cu anul 2001, acești indicatori au o tendință de creștere sporită. Momentul negativ care se observă este ritmul mai sporit al importului față de export și, astfel,

micșorarea gradului de acoperire al importului cu export, care s-a diminuat, în general, pe economie, de la 88,7% în 1995, până la 47,6% în 2005. Situația pentru mărfurile industriei prelucrătoare este și mai nesatisfăcătoare. Gradul de acoperire a exporturilor cu import s-a micșorat enorm: de la 81,8% în 1995 până la 41,8% în 2005. Deci, ritmul

de creștere al importurilor de produse ale industriei prelucrătoare este mai înalt decât ritmul de creștere al exporturilor cu aceste produse. Astfel importul acestor produse în 2005, în comparație cu 1995, a crescut de 2,7 ori, iar exportul doar de 1,5 ori. Acest fapt demonstrează un raport neeficient al importului și exportului de produse al țării.

Tabelul 3. Evoluția exporturilor și a importurilor de produse ale industriei prelucrătoare, 1995 - 2005

Indicatori	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Export, mil. USD	745,5	471,5	565,5	643,8	789,9	985,1	1091,2
<i>inclusiv export de produse ale industriei prelucrătoare, mil. USD</i>	<i>603,5</i>	<i>379,1</i>	<i>460,3</i>	<i>505,4</i>	<i>640,7</i>	<i>802,9</i>	<i>904,3</i>
%	81,0	80,4	81,4	78,5	81,1	81,5	82,9
Import, mil. USD	840,7	776,4	892,2	1038,0	1402,3	1768,5	2292,9
<i>inclusiv produse ale industriei prelucrătoare, mil. USD</i>	<i>738,1</i>	<i>738,4</i>	<i>827,1</i>	<i>963,3</i>	<i>1288,8</i>	<i>1648,7</i>	<i>2160,9</i>
%	87,8	95,1	92,7	92,8	91,9	93,2	94,2
Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, %	88,7	60,7	63,4	62,0	56,3	55,7	47,6
<i>Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a produselor industriei prelucrătoare, %</i>	<i>81,8</i>	<i>51,3</i>	<i>55,7</i>	<i>62,0</i>	<i>52,5</i>	<i>48,7</i>	<i>41,8</i>

Un indicator extrem de important pentru domeniul cercetat este eficiența industriei prelucrătoare, caracterizată prin raportul vânzări către costul vânzărilor care, indirect, permite evaluarea eficienței ramurii. Evoluția acestui indicator este prezentată în tabelul 2.4. Informația demontează o creștere mai rapidă a costurilor față de valoarea vânzărilor, cea ce duce la diminuarea indicatorului de eficiență. Situația analizată este cauzată atât de creșterea mai rapidă a costurilor factorilor de producție în comparație cu prețurile

produselor finite, cât și o situație de gestionare necorespunzătoare a consumurilor factorilor de producție. Astfel raportul vânzări către costuri în anul 2005 înregistrează o diminuare, chiar dacă este una ușoară de 1,2%. Față de anul 2004 acest raport s-a îmbunătățit simțitor, anume cu 2,3%. Dar situația, în general, demonstrează necesitatea îmbunătățirii managementului costurilor și a cheltuielilor în întreprinderile industriei prelucrătoare a Republicii Moldova.

Tabelul 4. Evoluția eficienței industriei prelucrătoare a Republicii Moldova, 1995 - 2005

Indicatori	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Venit din vânzări, mil. lei	7717,24	9673,52	11515,13	15388,54	16953,59	20486,39
Costul vânzărilor, mil. lei	6084,71	7585,62	9035,99	12290,48	13851,20	16359,65
Raport cost/vânzări, %	78,85	78,42	78,47	79,87	81,70	79,86

Acest fapt demonstrează încă o dată necesitatea îmbunătățirii managementului costurilor și a cheltuielilor în întreprinderile industriei prelucrătoare a Republicii Moldova.

În tabelul 5. este prezentată analiza SWOT a industriei prelucrătoare unde este demonstrată existența multor puncte tari, care formează baza dezvoltării economiei naționale. Elementele puternice – ca: forță de muncă calificată și ieftină, apropiere de client, apariția specialiștilor tineri cu o

nouă viziune orientată la client, creșterea numărului de companii ce sunt certificate în sisteme internaționale de management al calității: ISO și HACCP și infrastructura relativ dezvoltată de producere - duc la creșterea potențialului industriei naționale și oferă dreptul de a pretinde la avantaje competitive. Or, un atare fapt, ar permite folosirea oportunităților existente pe piață în această regiune geografică.

Tabelul 5. Analiza SWOT a industriei prelucrătoare din Republica Moldova

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Forță de muncă calificată și ieftină ▪ Apropiere de client ▪ Apariția specialiștilor tineri cu o nouă viziune orientată la client ▪ Creșterea numărului de companii ce sunt certificate în sisteme internaționale de management al calității: ISO și HACCP ▪ Infrastructură relativ dezvoltată de producere ▪ Existența exporturilor de produse ▪ Diversificarea producției ▪ Ritm relativ înalt de creștere al numărului întreprinderilor mici și mijlocii în sectorul agroalimentar ▪ Tendințe relativ constante de majorare al producției prelucrătoare pe parcursul ultimilor ani ▪ Existența potențialului pentru diversificarea sortimentului și creșterea volumelor producției cu valoare adăugată înaltă. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Productivitate redusă ▪ Costuri sporite ▪ Pondere mică a produselor cu valoare adăugată înaltă în total producție ▪ Calitate neuniformă a produselor ▪ Promovare slabă a produselor atât pe piețele străine, cât și pe cea locală ▪ Orientare la piața locală ▪ Orientarea la o singură piață, de regulă CSI ▪ Diversificare slabă a piețelor de desfacere ▪ Lipsa unei cooperări și integrări eficiente între componentele lanțului valoric ▪ Uzura morală și fizică a utilajului ▪ Nivel jos de utilizare al capacităților de producție ▪ Sortiment învechit de producție ▪ Standarde naționale nearmonizate cu cele ale UE ▪ Proportionalitate necorespunzătoare dintre preț și calitate ▪ Lipsa mijloacelor financiare pentru re tehnologizare ▪ Deficit de materie primă.
Oportunități	Pericole
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Apropiere de UE ▪ Acces la căile de transport internațional, în deosebi cel european ▪ Facilitarea accesului pe piețele UE în baza Sistemului Generalizat de Preferințe al UE (GSP plus) ▪ Perspective favorabile pentru semnarea Acordului de comerț liber cu UE ▪ Condiții climaterice favorabile de producere a materiei prime agricole calitative pentru industria agroalimentară; ▪ Produse alimentare moldovenești bine cunoscute în țările vecine ▪ Creșterea cererii la produsele moldovenești pe piața regională ▪ Condiții satisfăcătoare pentru fabricarea produselor industriei prelucrătoare ▪ Potențial științific bine pregătit în domeniul industriei prelucrătoare. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Import de produse de calitate joasă la preț redus ▪ Menținerea capacității joase de cumpărare a populației ▪ Piață internă de consum redusă ▪ Dependența de importul de resurse energetice ▪ Creșterea prețurilor la resursele energetice ▪ Posibilități reduse ale statului pentru susținerea financiară a procesului de restructurare a întreprinderilor industriale ▪ Insuficiență de resurse pentru realizarea unei politici agresive de transfer de tehnologii și inovații ▪ Continuarea procesului de migrație a tinerilor și a cadrelor de muncitori calificați ▪ Nivelul scăzut al investițiilor străine directe în industrie ▪ Instabilitatea legislației, în special, a celei fiscale ▪ Amplificarea decalajului între gradul de pregătire a cadrelor profesional-tehnice și necesitățile reale ale sectorului.

Condițiile climaterice favorabile, potențialul relativ dezvoltat și existența Sistemului Generalizat de Preferințe al UE (GSP plus) favorizează dezvoltarea relațiilor comerciale cu UE și reprezintă oportunități solide pentru dezvoltarea industriei prelucrătoare. Realizarea strategiilor guvernamentale, îmbunătățirea mediului de afaceri vor permite înlăturarea multor puncte slabe și, în

consecință, exploatarea oportunităților existente, sporirea competitivității produselor, încadrarea Republicii Moldova în procesul de integrare regională și mondială, oferind produse competitive atât pentru piața locală cât și pentru piețele externe.

În același timp, sunt destule puncte slabe, care pot împiedica dezvoltarea avantajelor competitive ale produselor autohtone. Și chiar dacă

În ultimii 5 ani se observă o dinamică pozitivă în dezvoltarea industriei prelucrătoare, intensificarea concurenței pe piețele internă și externă, creșterea permanentă a cerințelor față de calitatea produselor, existența barierelor tarifare și netarifare dictează o dezvoltare mai avansată pentru a ocupa poziții avantajoase în sistemul economic teritorial și mondial.

Realizarea strategiilor guvernamentale, îmbunătățirea mediului de afaceri vor permite înlăturarea multor puncte slabe și, în consecință, exploatarea oportunităților existente, sporirea competitivității produselor, plasarea Republicii Moldova în integrarea regională și mondială, oferind produse competitive atât pe piața locală cât și pe cea externă.

Competitivitatea ține de capacitatea companiei de a corespunde în mod continuu standardelor de productivitate și eficiență impuse pe piață. Creșterea competitivității sectorului se bazează pe inovații, care, la rândul lor, depind de stimulente și competențe. Stimulentele sunt determinate în mare parte de mediul de afaceri și depind atât de normele de reglementare, cât și de tradiții. Competențele și capacitatea inovativă sunt influențate, în mare măsură, de legăturile de piață atât cu agenții complementari – furnizorii și consumatorii pe întregul lanț valoric, cât și cu concurenții, exprimate printr-o acțiune comună sau schimb de informații.

Cluster-ul denotă o totalitate de legături pe verticală cu agenții complementari și legături pe orizontală cu concurenții. Calitatea și intensitatea legăturilor economice dintr-un cluster sunt factorii ce determină eficiența și productivitatea. Acestea determină costurile de tranzacție și inovațiile structurale. Conștientizarea și adaptarea la reguli, instituții și canale de realizare a interfeței de piață dintre consumatori și producători, dintre furnizorii de materie primă și servicii și întreprinderi și factori de producere (forța de muncă, capital, pământ și tehnologie), joacă rolul critic la atingerea unei creșteri a productivității de durată. Această problemă este deosebit de acută pentru activitatea economică de export, care continuă să se confrunte, pe de o parte, cu o structură de piață încă necunoscute, standarde sofisticate și așteptări ale consumatorilor, canale de distribuție și specificul lanțului valoric mai complicat, iar pe de altă parte una mai cunoscută din Est, care încă este preponderent reglementată de normele impuse de cândva, însă care cedează rapid în fața noilor structuri. Schimbările în arhitectura pieței de export ne ajută să explicăm performanța exportului din

Republica Moldova. Cele trei dimensiuni ale competitivității – întreprinderea, mediul de afaceri și structura pieței – formează cadrul analitic general.

Sarcina primordială, de realizarea căreia depind stabilitatea și dezvoltarea economiei Republicii Moldova, constă în necesitatea asigurării competitivității mărfurilor autohtone pe piețele internă și externă.

CONCLUZII

Direcțiile prioritare de ridicare a competitivității industriei prelucrătoare și de creștere a potențialului de export sunt următoarele:

- dezvoltarea produselor cu valoare adăugată sporită;
- sporirea productivității și a eficienței utilizării resurselor;
- implementarea noilor tehnologii de producție.

Soluționarea acestor probleme complicate este influențată de mulți factori, gestionarea cărora depinde, în mare măsură, de competențele managerilor de a lua decizii corecte și în timp, și care, la rândul lor, țin de corectitudinea informației necesare pentru a lua aceste decizii adecvate noilor cerințe ale pieții.

Bibliografie

1. *Anuarul statistic al Republicii Moldova pe anii 1990 - 2005, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 1990-2005.*

Recomandat spre publicare: 17.10.2006